

Політова А. С. - доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТА МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК КОРУПЦІЙНИЙ ЗЛОЧИН

Аналіз стану протидії корупційним проявам, численні соціологічні та кримінологічні опитування, на жаль, доводять, що Україна залишається країною з високим рівнем корупції. Так, корупція - це складне багаторівневе соціально-політичне явище, яке, на жаль, набуло в Україні системного характеру, виявляється фактично в усіх сферах державної діяльності. Цю думку нині поділяє політичне керівництво країни, провідні науковці, експерти й більшість пересічних громадян.

Із набуттям чинності Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» від 14 жовтня 2014 року № 1698^{VI} Кримінальний кодекс (КК) України доповнили переліком злочинів, які, на думку законодавця, належать до корупційних. Згідно з цим Законом, ст. 45 (Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям) було доповнено приміткою, відповідно до якої корупційними злочинами слід вважати злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у разі їх учинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² КК України. Водночас зарахування певного складу злочину до корупційних викликає численні дискусії у фахівців із кримінального права, більшість із яких вважають за необхідне визнати примітку ст. 45 КК України такою, що не цілком відповідає Закону України «Про запобігання корупції» [1, с. 161].

З огляду на зміст примітки до ст. 45 КК України, корупційними є злочини, передбачені ч. 2 ст. 191 Кк України (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем).

1. Згідно з даними Генеральної прокуратури України, за 10 місяців 2016 року було вчинено 416 568 злочинів проти власності, серед яких найбільшого поширення після крадіжок і шахрайства становить злочин, передбачений ст. 191 КК України. За цей період було зареєстровано в Єдиному реєстрі досудових розслідувань 8121 злочин. Крім того, аналіз статистичних даних за попередні роки свідчить про те, що кількість цих злочинів хоча і зменшується, проте досить повільно. Занепокоєність викликає і висока латентність таких злочинів порівняно з іншими видами злочинів проти власності. Слід констатувати щорічне зменшення обсягів майна державної форми власності. Таким чином, відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України, окремо не виділено ч. 2 ст. 191 КК України.

Водночас, як свідчить аналіз статистичних даних МВС України щодо протидії корупції, за дев'ять місяців 2016 року в Єдиному реєстрі досудових розслідувань було зареєстровано 1512 злочинів, передбачених ч. 2 та ч. 3 ст. 191 КК України.

Отже, відомості офіційної статистичної звітності не відображають справжнього рівня привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Підтверджують це наведені нами статистичні дані щодо кількості зареєстрованих злочинів.

2. Аналізуючи зазначений злочин, слід зауважити, що відповідно до ст. 17 (Розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою) Конвенції ООН проти корупції, підписаної Україною 31 жовтня 2003 року та ратифікованої 18 жовтня 2006 року, кожна держава-учасниця «вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених розкрадання, неправомірного привласнення або іншого нецільового використання державною

посадовою особою з метою одержання вигоди для самої себе або іншої фізичної чи юридичної особи будь-якого майна, державних або приватних коштів, або цінних паперів, чи будь-якого цінного предмета, що знаходиться у віданні цієї державної посадової особи на підставі її службового становища» [2].

Водночас ч. 2 ст. 191 КК України має такий зміст: «Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем». Таким чином, ст. 17 Конвенції ООН проти корупції є набагато ширшою за своїм змістом та дає перелік майна, яке може бути розкрадене, привласнене або використано службовою особою.

3. У статті 191 КК України передбачено відповідальність за три форми вчинення злочину - привласнення, розтрата або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Вони характеризуються умисним протиправним і безоплатним оборненням чужого майна на свою користь чи на користь іншої особи.

Предметом привласнення та розтрата є лише те чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні, тобто таке майно, що перебувало в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки використання або зберігання тощо.

У разі привласнення ці повноваження використовують для оборнення винною особою майна на свою користь, а за умов розтрата - на користь інших осіб. Зокрема, це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно тощо.

П. В. Олійник вважає, що чуже майно безпосередньо передбачає: речі, гроші, цінні папери, документи, що є еквівалентом вартості. До цієї є групи вчений зараховує такі особливі види майна, як об'єкти електроенергетики; майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність; майно, завідомо одержане злочинним шляхом; майно, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні; доручене для зберігання або охорони чуже майно [3, с.73-74].

Таким чином, заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем полягає в незаконному оборненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб із використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

4. Суб'єктом привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України) може бути лише службова особа.

З огляду на ч. 3 ст. 18 Кк України, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи

організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Отже, поверховий аналіз ст. 191 КК України довів неоднозначність зарахування передбачених нею злочинів до корупційних злочинів. Неоднозначність такого тлумачення потребує законодавчого врегулювання, зокрема, приведення його у відповідність до змісту ст. 17 Конвенції ООН проти корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ярмиш Н. М. Щодо відповідності поняттю корупційного правопорушення злочинів, передбачених статтею 45 Кримінального кодексу України / Н. М. Ярмиш // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2015. - № 3. - С. 158-162.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/print1452618860438344. - Назва з екрана.

3. Олійник П. В. Предмет злочинів проти власності: поняття, види, кримінально-правове значення : монографія / П. В. Олійник. - Харків : Право, 2011. - 208 с.